

Σημασία της επικοινωνίας και της συνεργασίας παιδιού και ανάδοχων γονέων με την οικογένεια προέλευσης του. Δικαιώματα και υποχρεώσεις της ανάδοχης οικογένειας.

«Ένα σπίτι για κάθε παιδί»

1. Υποενότητες

- Η σχέση της ανάδοχης οικογένειας με το παιδί
- Επικοινωνία και Συνεργασία ανάδοχων γονέων με την οικογένεια προέλευσης
- Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων
- Δικαιώματα και υποχρεώσεις της ανάδοχης οικογένειας

2. Σύντομη Εισαγωγή

Η ανάδοχη φροντίδα είναι μια σημαντική μορφή παιδικής προστασίας, η οποία παρέχεται από την Πολιτεία προς τα παιδιά που δεν μπορούν να ζήσουν με τους φυσικούς γονείς τους για διάφορους λόγους. Αποτελεί διεθνώς ένα παιδοκεντρικό θεσμό για την προστασία των παιδιών τα οποία στερούνται οικογένειας για διάφορους λόγους, που έχει ως απώτερο στόχο την οικογενειακή αποκατάσταση των παιδιών που χρήζουν ιδιαίτερης φροντίδας και μέριμνας εκ μέρους του κράτους.

Η αναδοχή διαφέρει από την υιοθεσία κυρίως ως προς το γεγονός ότι στην τελευταία τα παιδιά έχουν αξιολογηθεί ως αδύνατον να ζήσουν πλέον με την βιολογική τους οικογένεια για διάφορους σοβαρούς λόγους και αυτό έχει επικυρωθεί με νομική πράξη του Αστικού Δικαίου και το παιδί έκτοτε αποκόπτεται από τους φυσικούς του γονείς ενώ τα πλήρη δικαιώματα απέναντί του τα έχουν οι θετοί γονείς.

Η αναδοχή είναι αναγνωρισμένη από το Ελληνικό κράτος από το 1992 (Νόμος 2082/1992) και αποτελεί μια πολύ σημαντική διαδικασία παιδικής φιλοξενίας που προσβλέπει στην ανακούφιση, φροντίδα και προστασία των παιδιών που χρήζουν αλλαγής γονεϊκής οικογένειας, και ταυτόχρονα βοηθά στην μη ιδρυματοποίησή τους.

Σύμφωνα με τον τελευταίο νόμο Ν. 4538/2018, λαμβάνονται ειδικά μέτρα και διατάξεις για την καλύτερη αντιμετώπιση των θεσμών τόσο της αναδοχής όσο και τη υιοθεσίας. Σε κάθε σημείο υπάρχει βελτίωση και καλύτερη αντιμετώπιση των ζητημάτων που είχε θέσει η έκθεση της Ανεξάρτητης Αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη με τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων», Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού (2012), τα οποία συμπεριλήφθηκαν στην Αξιολογητική Έκθεση του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τίτλο «Μέτρα για την Προώθηση των θεσμών της Αναδοχής και της Υιοθεσίας» (2018), και έγινε ο εν γένει νόμος του κράτους όπως προαναφέρθηκε. Πιο συγκεκριμένα, ο Ν 4538/2018 θέτει το νέο νομικό πλαίσιο για την αναδοχή και την υιοθεσία, τις προϋποθέσεις για την απόκτηση της ιδιότητας του ανάδοχου γονέα, τις νέες μορφές αναδοχής, την ίδρυση Εθνικού Μητρώου Υποψήφιων Ανάδοχων Γονέων, κ.λπ..

Είναι συχνό το φαινόμενο να υπάρχουν παιδιά με προβλήματα και αυξημένες ανάγκες ιδίως υγείας, συμπεριφοράς, αναπηρίας, εμπειρίας κακοποίησης, παραβατικότητας και γενικά εκτεταμένων ψυχοσυναισθηματικών και κοινωνικών διαταραχών τα οποία να χρήζουν ανάγκης τοποθέτησης σε ανάδοχες οικογένειες. Σε αυτή την περίπτωση, οι ανάδοχοι γονείς μπορούν να προσφέρουν πολλά ως προς την αντιμετώπιση των βλαβών αυτών και να προετοιμάσουν τα παιδιά για την κοινωνική τους ένταξη και την ομαλή κοινωνική, ψυχοσυναισθηματική και εκπαιδευτική τους ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτό, και με το νέο νόμο, θεσπίζεται μεταξύ άλλων για πρώτη φορά ο θεσμός της «επαγγελματικής αναδοχής» για τις περιπτώσεις παιδιών με αυξημένες ανάγκες όπως παιδιά ΑμεΑ ή παιδιά με έντονα ψυχολογικά προβλήματα κ.λπ. όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Οι ανάδοχοι γονείς τέτοιων δύσκολων περιπτώσεων αναδοχής θα πρέπει να ενημερώνονται και να εκπαιδεύονται από επίσημους φορείς ως προς τις διαδικασίες χειρισμού και αντιμετώπισης των συμπεριφορών των παιδιών μέσα από συγκεκριμένες τεχνικές και είδη παρέμβασης ώστε να μπορέσουν να βοηθήσουν τα παιδιά με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Λέξεις κλειδιά:

παιδοκεντρικός θεσμός, προσωρινή φροντίδα και προστασία παιδιών, παιδιά με προβλήματα, τραύμα, θετικά πρότυπα.

3. Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα αποσκοπεί στα παρακάτω ενδεικτικά αποτελέσματα:

1. Γνωστική ανάπτυξη των γονέων σε θέματα γύρω από την εξελικτική ψυχολογία παιδικής ηλικίας.
2. Γνώση γύρω από τις δυναμικές των συναισθημάτων και της αναγνώρισής τους που αναπτύσσονται στην ζωή αυτών των παιδιών.
3. Τις αρχές και τις αξίες που οδηγούν στην προστασία και την ασφαλή διαπαιδαγώγηση και ανατροφή των παιδιών και που θα πρέπει να εφαρμόζουν οι ανάδοχοι και η φυσική οικογένεια.
4. Τη δημιουργία θετικών προτύπων προς τα παιδιά για την συγκρότηση μιας θετικής ταυτότητας και κατανόηση της ύπαρξής τους, πάνω στην οποία θα αναπτυχθεί η σχέση εμπιστοσύνης και στον συνάνθρωπό τους.
5. Σύνδεση των παιδιών με σταθερές σχέσεις φροντίδας και αγάπης που θα μπορούν να διαρκέσουν για μια ζωή.
6. Γόνιμη διασύνδεση με την κοινωνική υπηρεσία και την φυσική οικογένεια όταν αυτό απαιτείται.

4. Στόχοι

Οι ανάδοχοι γονείς θα πρέπει να εκπαιδευτούν τόσο σε θέματα πρακτικότητας όσο και σε θέματα ψυχικής, συναισθηματικής και συμπεριφορικής θεωρίας και εφαρμογής προκειμένου να ανταποκριθούν καλύτερα στον νέο ρόλο τους ως ανάδοχοι γονείς. Σημαντικά θέματα όπως οι πολυεπίπεδες επιδράσεις των συναισθημάτων τους στα παιδιά ως αναφορά στον ψυχισμό και την συμπεριφορά τους καθώς και οι ιδιαίτερες δεξιότητες που θα πρέπει να αποκτήσουν προκειμένου να βοηθήσουν αυτά τα παιδιά να αναγνωρίσουν τα συναισθήματα αυτά κατά την διάρκεια της συμβίωσής τους μαζί τους, είναι απαραίτητο να τεθούν σε σοβαρή βάση και να αποτελέσουν εύχρηστο υλικό εκπαίδευσης προς τις ενδιαφερόμενες ομάδες.

Πιο συγκεκριμένα η εκπαίδευση αυτή θα πρέπει να αποβλέπει σε και να καλύπτει τις παρακάτω ενδεικτικές κατηγορίες:

1. Τι σημαίνει η ανάδοχη φροντίδα σε παιδιά που προέρχονται από προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον και που θα πρέπει να καλλιεργήσουμε μαζί τους σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας.
2. Χτίσιμο σχέσεων πάνω στην βάση της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης τόσο με τα παιδιά, όσο και με την φυσική και την ανάδοχη οικογένεια αλλά και την κοινωνική υπηρεσία.
3. Κατάθεση, αναγνώριση και διαχείριση συναισθημάτων τόσο του παιδιού όσο και του ανάδοχου γονέα, καθώς και των φυσικών γονέων.
4. Οι προσφερόμενες πηγές και η υποστήριξη από την κοινωνική υπηρεσία. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων.
5. Δεξιότητες ανάπτυξης ενός πλάνου ασφάλειας που θα ωφελήσει αναπτυξιακά στην πρόοδο των υποστηρικτικών ποιοτικών χαρακτηριστικών των ανάδοχων γονέων τόσο στις μεταξύ τους σχέσεις όσο και στις σχέσεις τους με το παιδί.
6. Έναρξη και κλείσιμο του μεταβατικού διαστήματος φιλοξενίας του παιδιού από την ανάδοχη οικογένεια – Προσέγγιση βασισμένη στο μοντέλο των δυνατών σημείων και της διαδικασίας της πιστοποίησης ποιότητας – Υποστηρικτικές σχέσεις με τους φυσικούς γονείς όπου αυτό ενδείκνυται.

5. Ανάλυση της θεματικής ενότητας

Η σχέση της ανάδοχης οικογένειας με το παιδί

Όταν η ανάδοχη οικογένεια πρόκειται να προσφέρει φιλοξενία σε ένα παιδί με προβλήματα, είτε ψυχικής είτε συναισθηματικής φύσεως, είναι σίγουρο ότι θα πρέπει να έχει ενημερωθεί για την δυναμική που

αναπτύσσεται στον ψυχισμό ενός παιδιού με τέτοια βιώματα. Τα ψυχικά τραύματα για παράδειγμα, είναι εγκλωβισμένα στο μυαλό και στο σώμα του παιδιού και, μέχρι να λυθούν, μετασχηματίζονται συχνά σε κακές συμπεριφορές τις οποίες ο ανάδοχος γονέας δεν μπορεί εύκολα να εξηγήσει και να κατανοήσει. Έτσι, το παιδί μπορεί να φέρεται πολλές φορές με έναν περίεργο τρόπο εκδηλώνοντας συμπεριφορές όπως θυμός, θλίψη, κλάμα, αυτοτραυματισμός, τραυματισμός άλλων, επιθετικότητα, αλλά και απομόνωση, απόσυρση, σιωπή κ.ά.. Πίσω από κάθε μια από αυτές τις συμπεριφορές, ο ανάδοχος γονέας ίσως αναρωτιέται εάν έκανε κάτι αυτός/ή για να προκαλέσει μια τέτοια αντίδραση του παιδιού. Αυτό που είναι σημαντικό να ξέρει ο ανάδοχος γονέας είναι ότι αυτή η παραβίαση του εαυτού του που βίωσε το παιδί σε όλες της τις εκφάνσεις, είναι η αιτία για τις ανεξήγητες συμπεριφορές που παρουσιάζει. Τα ψυχικά τραύματα είναι πολύ σοβαρότερα από τα σωματικά και χρειάζονται μεγαλύτερο βάθος, χρόνο και ειδικό τρόπο επούλωσης που ο ανάδοχος γονέας θα πρέπει να έχει μεγάλη ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση για να αναγνωρίσει και μέχρι ένα μικρό βαθμό να διαχειριστεί.

Το χτίσιμο της σχέσης μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του παιδιού με τραυματικές εμπειρίες είναι μια πολύ σημαντική αλλά και δύσκολη υπόθεση. Η σχέση αυτή πρέπει να ξεκινήσει με αργούς αλλά σταθερούς βηματισμούς που θα διακατέχονται από τις αρχές της ειλικρίνειας, του σεβασμού, της ευγένειας, της υπομονής, και της αμοιβαίας ευγνωμοσύνης. Η ανάπτυξη της ψυχικής επαφής θα προκύψει μετά από καιρό αφού θα έχει δοκιμαστεί άπειρες φορές στην καθημερινή ζωή των εμπλεκομένων. Ο σεβασμός στις αξίες και τις αρχές των δικαιωμάτων των παιδιών αλλά και των ενηλίκων είναι ένα ακόμη κομμάτι που θα πρέπει να το υπερασπίσετε κατά την διάρκεια του «χτισίματος» της σχέσης αυτής. Ανάγκες όπως η αυτοεκτίμηση, η αγάπη, η αίσθηση του ανήκειν, η ασφάλεια, οι βασικές ανάγκες επιβίωσης, η αυτοεκπλήρωση κ.ά. αποτελούν σημαντικές συνθήκες συμβίωσης τόσο για το παιδί όσο και για τους ανάδοχους γονείς. Ταυτόχρονα, αξίες όπως η πρόοδος, η καταξίωση, η διερεύνηση του εαυτού και του δυναμικού μας ως προσωπικότητες, η ανεξαρτησία, η κοινωνικοποίηση, η ανάπτυξη ανθρώπινων σχέσεων, η συνεργασία, κ.ά. αποτελούν επίσης αδιαμφισβήτητες συνθήκες για την ομαλή, αποτελεσματική και ευτυχισμένη συμβίωση. Όλα τα παραπάνω αποτελούν τις γενικές σταθερές για την έναρξη, συνέχιση αλλά και ολοκλήρωση μιας επιτυχημένης σχέσης συμβίωσης που θα αναπτυχθεί μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του παιδιού.

Επικοινωνία και Συνεργασία ανάδοχων γονέων με την οικογένεια προέλευσης

Η σημασία της καλής επικοινωνίας μεταξύ των αναδόχων γονέων και της οικογένειας προέλευσης για χάρη του αναδεχόμενου παιδιού είναι αδιαμφισβήτητη στην διεθνή βιβλιογραφία. Καθώς πρόκειται ουσιαστικά για συν-γονεϊκότητα (φυσικής και ανάδοχης οικογένειας), είναι καθοριστικής αξίας η ύπαρξη μιας ανοιχτής ανάδοχης οικογένειας, η οποία θα είναι πάντα θετική και θα υποδέχεται ευπρόσδεκτα την παρουσία των φυσικών γονέων του παιδιού. Μια τέτοια ανοιχτότητα, περιλαμβάνει την σταθερή παροχή πληροφοριών στους φυσικούς γονείς της καθημερινότητας του παιδιού τους μαζί τους, την από κοινού συνεννόηση και σχεδιασμό της ρουτίνας του παιδιού, καθώς και της δια ζώσης συνάντησης όλων των

εμπλεκομένων σε συχνή βάση ώστε να μην χάνεται η προσωπική επαφή του παιδιού με τους φυσικούς του γονείς.

Και οι δύο πλευρές θα πρέπει επίσης να έχουν δεσμευτεί με την κοινωνική υπηρεσία σχετικά με τις κοινές τους υποχρεώσεις απέναντί τους όσο και μεταξύ τους καθώς η βοήθεια που θα μπορούν να λαμβάνουν από εκεί είναι πολύ σημαντική.

Τα παιδιά που τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες συνήθως θέλουν να συνεχίσουν να βλέπουν τους φυσικούς τους γονείς και αυτό δεν θα πρέπει να τους το απαγορεύσει κανείς.

Παρ' όλα αυτά, μερικές φορές οι επαφές αυτές μπορεί να αποβούν δύσκολες, πολύπλοκες και με κάποια ένταση. Δεν θα πρέπει να συμβαίνει αυτό καθώς είναι ξεκάθαρο ότι το παιδί μένει προσωρινά στην ανάδοχη οικογένεια και κάποια μέρα θα επιστρέψει στους φυσικούς του γονείς. Οπότε οι ανάδοχοι θα πρέπει να προετοιμάζονται κάθε μέρα γι' αυτό.

Από την άλλη μεριά, οι φυσικοί γονείς πρέπει να ξέρουν ότι το παιδί τους δεν είναι μαζί τους γιατί οι ίδιοι δεν μπορούσαν να το φροντίσουν για διάφορους λόγους, και ότι μέχρι να προσπεράσουν τις δυσκολίες αυτές, το παιδί τους βρίσκεται στην καλύτερη δυνατή κατάσταση μαζί με μια άλλη οικογένεια που το αγαπά και το φροντίζει έως ότου χρειάζεται. Σημαντικά λοιπόν στοιχεία είναι η κατανόηση της σημασίας της συνεργασίας μεταξύ των δύο οικογενειών για την καλύτερη πρόοδο και ανάπτυξη του παιδιού, η κατανόηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η φυσική οικογένεια της οποίας το παιδί τώρα φροντίζει η ανάδοχη, ο σχεδιασμός και υλοποίηση του προγράμματος επισκέψεων και επικοινωνίας μεταξύ των δύο οικογενειών, και βεβαίως η αναγκαιότητα για την από κοινού αντιμετώπιση και διαχείριση πιθανών καταστάσεων κρίσεων που ίσως προκύψουν στο παιδί.

Επίσης, η διαδικασία της επικοινωνίας με τους φυσικούς γονείς είναι σημαντική για το παιδί καθώς έτσι το παιδί διατηρεί την αίσθηση της ταυτότητάς του και συμφιλιώνεται με αυτό που του συμβαίνει. Συχνά ανησυχούν για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι γονείς τους και έτσι η επικοινωνία μαζί τους, τους καθησυχάζει καθώς βλέπουν ότι οι γονείς (και τα αδέρφια τους) είναι καλά. Ενημερώνονται για το τι συμβαίνει στο σπίτι τους και μερικές φορές αυτό αποτελεί και μέτρο αξιολόγησης εκ μέρους τους για το αν θα ήταν ασφαλές να επιστρέψουν στο σπίτι ή όχι.

Η επικοινωνία μεταξύ του παιδιού και των φυσικών γονέων αδιαμφισβήτητα θα επιφέρει πολλά συναισθήματα και θα εγείρει ένα εύρος ζητημάτων και αναγκών. Σε κάθε περίπτωση, αυτό είναι γόνιμο καθώς θα δώσει τον απαιτούμενο χώρο για την έκφραση και την διαχείριση συναισθημάτων και σκέψεων που θα διασφαλίσουν την ασφάλεια και την ευημερία του παιδιού.

Τέλος, το μεγάλο στοίχημα εδώ είναι να καταφέρουμε τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των δύο οικογενειών ώστε αυτός να μεταφερθεί και στο αναδεχόμενο παιδί.

Αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων

Η εμφάνιση και έκφραση των συναισθημάτων τόσο των ανάδοχων γονέων όσο και του παιδιού θεωρούνται κρίσιμες για έναν καλό σχεδιασμό ενός δίκτυ ασφαλείας που θα προφυλάσσει τόσο τον ψυχικό κόσμο των γονέων όσο και του παιδιού. Για παράδειγμα, η έκφραση της ενθάρρυνσης, της επιβράβευσης και της ενίσχυσης των θετικών συμπεριφορών ενδείκνυνται για την δημιουργία θετικών και δημιουργικών σχέσεων τόσο με τον κάθε ένα εαυτό όσο και μεταξύ των υπολοίπων μελών της ανάδοχης οικογένειας. Κατά συνέπεια, η συνθήκη αυτή θα οδηγήσει στην ανάπτυξη της εμπιστοσύνης και στην εμπλοκή του ίδιου του παιδιού σε όλες τις διαδικασίες που το αφορούν με σκοπό ακόμη και την επίλυση πιθανών προβλημάτων.

Η αναζήτηση και η αποτίμηση των συναισθημάτων των ενηλίκων είναι κάτι που βοηθά σημαντικά στην καλύτερη κατανόηση των συναισθημάτων του παιδιού, ώστε οι γονείς να αντιληφθούν τα αίτια των συμπεριφορών του και να αναπτύξουν μεγαλύτερη ενσυναίσθηση. Η βασική προτροπή είναι η ανταπόκριση στα συναισθήματα και όχι η αντίδραση σε αυτά. Η διαδικασία της ενεργούς ακρόασης, του αφουγκρασμού της περίπτωσης και του γεγονότος που διαδραματίζεται μπροστά μας, και η αναγνώριση των συγκεκριμένων αναγκών του παιδιού που δεν καλύπτονται και αποτυπώνονται σε μια δυσάρεστη συμπεριφορά του (π.χ. επιθετικότητα, φωνές, κλάμα, επιμονή στην απόκτηση πραγμάτων κ.λπ.), είναι η πρόσκλησή του για να το βοηθήσουμε και ως «Προμηθείς» να κατανοήσουμε την δύσκολη θέση στην οποία βρίσκεται.

Το πιο συχνό άγχος που μπορεί να έχουν οι ανάδοχοι γονείς είναι, μεταξύ άλλων, να μην πέσουν σε λάθη όσο αφορά για παράδειγμα τις αποφάσεις τους και τις συμβουλές τους προς το παιδί που φιλοξενούν. Η τελειότητα στη συμπεριφορά, στις επιλογές, τα συναισθήματα, την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, την ικανότητα κατανόησης της ευαλωτότητας του άλλου και αντιμετώπισής της με το καλύτερο τρόπο, είναι ζητήματα για τα οποία αγωνιούν οι ανάδοχοι γονείς. Ωστόσο, δεν υπάρχουν χρυσές συνταγές συμπεριφορών για κάθε περίπτωση που διαδραματίζεται σε μια οικογένεια. Δεν υπάρχουν σωστά και λάθη, υπάρχει μόνο το κριτήριο της ειλικρινούς διάθεσης για προσφορά αγάπης, φροντίδας και προστασίας του παιδιού καθώς και διερεύνηση τρόπων για να προσεγγίσουμε το παιδί και την συμπεριφορά του με τον πιο ανώδυνο και αποτελεσματικό τρόπο. Απλά ερωτήματα όπως, «τί προσπαθεί να μου πει με αυτή την συμπεριφορά;», «τί ακριβώς έγινε;», «Πώς θα βοηθήσω να αισθανθεί ασφάλεια;», «Πώς θα βοηθήσω να αισθανθεί ότι έχει τον έλεγχο της ζωής του/της;», κ.ά. θα βοηθήσουν σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Συμπληρωματικά, εκτός από τα συναισθήματα των ανάδοχων γονέων, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε και τα συναισθήματα των παιδιών που έχουν μετακινηθεί από τις φυσικές τους οικογένειες και θα φιλοξενηθούν στις ανάδοχες οικογένειες. Για παράδειγμα, είναι κοινός τόπος στην βιβλιογραφία η αποτύπωση διαφόρων κοινών συναισθημάτων που τα περισσότερα παιδιά βιώνουν στις περιπτώσεις αυτές. Η συναισθηματική σύγχυση στην οποία βρίσκονται είναι το πρώτο από αυτά. Το παιδί έχει σίγουρα πολλές και αναπάντητες ερωτήσεις, μπορεί να βιώνουν το σοκ της αναγκαστικής αλλαγής και να

μην μπορούν να κατανοήσουν τις εξηγήσεις που θα τους δίνετε. Είναι σίγουρο ότι το παιδί σε αυτήν την περίπτωση δεν θα μπορεί να λεκτικοποιήσει αυτές τις αγωνίες και την σύγχυση αλλά εσείς θα πρέπει να θεωρήσετε ότι τα βιώνει ακόμη κι αν δεν σας τα λέει.

Ο θυμός είναι σίγουρα ένα άλλο συναίσθημα που το παιδί βιώνει και θα πρέπει να το βοηθήσουμε να το αναγνωρίσει και να το κατανοήσει. Αυτό παρουσιάζεται αφού το παιδί περάσει το αρχικό σοκ της απομάκρυνσής του από την φυσική του οικογένεια. Ο θυμός μπορεί να απευθύνεται προς τους ανάδοχους γονείς, τους ειδικούς επαγγελματίες που συνεπλάκησαν στην διαχείριση της κατάστασης, αλλά και προς τους ίδιους τους εαυτούς. Αντίθετα, δεν παρουσιάζουν συχνά θυμό εναντίον των φυσικών τους γονέων όποιες κι αν ήταν οι συνθήκες της απομάκρυνσής τους από αυτούς, παρά μόνο μερικές φορές ίσως προβούν σε λίγες επιθετικές φράσεις απέναντί τους. Παρόλο που είναι σημαντικό να μην συμφωνούμε με την εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς του παιδιού, ωστόσο είναι απαραίτητο να δείξουμε κατανόηση και αναγνώριση αυτών των συναισθημάτων του.

Παράλληλα, η ύπαρξη ανάμεικτων συναισθημάτων είναι μια συνηθισμένη συνθήκη σε αυτές τις περιπτώσεις. Για παράδειγμα, συναισθήματα απόρριψης αλλά και προσκόλλησης, αγάπης αλλά και μίσους, εμπιστοσύνης αλλά και απάτης μπορεί να παρουσιάζονται ταυτόχρονα ή και με εναλλαγές στην ψυχή του παιδιού και να αφορούν όλους όσους εμπλέκονται στην μέχρι τώρα ζωή τους. Σίγουρα, η ιστορία ενός παιδιού που φιλοξενείται από μια θετή οικογένεια μπορεί να είναι λυπηρή, γεμάτη πόνο και απογοήτευση. Ωστόσο, όλα αυτά τα συναισθήματα χρειάζεται να αναγνωριστούν και να γίνουν κατανοητά τόσο από τα παιδιά όσο και από τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους. Είναι σημαντικό να μπορούμε να κατανοήσουμε ότι τα παιδιά μπορεί πολλές φορές να πουν ακόμη και κάποια ψέματα προκειμένου να διαχειριστούν ψυχοσυναίσθηματικά την νέα κατάσταση που βιώνουν, και ότι μέσα από αυτά μπορεί να εκφράζουν μια ευχή ή επιθυμία αλλά και την αδυναμία τους να καταλάβουν την κατάσταση αυτή στην οποία βρίσκονται.

Τέλος, εκφράζονται συναισθήματα που δείχνουν ταύτιση με τους φυσικούς τους γονείς παρά το γεγονός ότι μπορεί να ζούσαν μαζί τους σε συνθήκες παραμέλησης ή ακόμη και βίας. Αυτό είναι σημαντικό να αναγνωριστεί από τους θετούς γονείς και να το αντιμετωπίσουν με σεβασμό αλλά και υπομονή και δίνοντας έμφαση στην ανάδειξη των θετικών συναισθημάτων και όχι των αρνητικών. Όσο πληγωμένα κι αν είναι τα παιδιά από τις συμπεριφορές των φυσικών τους γονέων (πχ παραμέληση, κακοποίηση, κ.λπ.) πάντα θα θέλουν να μπορούν να ξαναβρεθούν μαζί τους και να επιστρέψουν στο σπίτι μαζί τους.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι τα συναισθήματα όπως αυτά βιώνονται και εκφράζονται από το παιδί αλλά και τους ανάδοχους και φυσικούς γονείς, είναι ένα σημαντικό θέμα που θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας και θα πρέπει να τα κατανοούμε, να τα σεβόμαστε και να βοηθάμε στην αναγνώρισή τους.

Δικαιώματα και υποχρεώσεις της ανάδοχης οικογένειας

Η ανάδοχη οικογένεια έχει τόσο υποχρεώσεις όσο και δικαιώματα στην διαδικασία της ανάδοχης φροντίδας. Έτσι, βασικό δικαίωμα είναι αυτό της αντιμετώπισής της με σεβασμό και αξιοπρέπεια, και ως ένα ισότιμο μέλος μέσα στο σύστημα των υπολοίπων εμπλεκόμενων φορέων και ανθρώπων. Επίσης, έχουν το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να συμμετέχουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας που θα ορίσει η κοινωνική υπηρεσία, καθώς και να λάβουν ειδική εκπαίδευση στον ρόλο τους ως ανάδοχοι γονείς και σε σχέση με την κάλυψη των αναγκών του αναδεχόμενου παιδιού.

Επίσης, οι ανάδοχοι γονείς έχουν την υποχρέωση να επικοινωνούν με την κοινωνική υπηρεσία/ φορέα εποπτείας με συνέπεια και ουσιαστικότητα. Έχουν δικαίωμα να δεχτούν μια επιδότηση για τις προσφορές τους προς την φιλοξενία του παιδιού. Παράλληλα, η υπηρεσία/ φορέας οφείλει να τους παράσχει σχετικές πληροφορίες για το παιδί, και αυτοί έχουν το δικαίωμα να ρωτήσουν επιπλέον ερωτήσεις για αυτό.

Η κοινωνική υπηρεσία/ φορέας εποπτείας έχει την υποχρέωση να παρέχει υποστήριξη και ενημέρωση στους ανάδοχους γονείς για την κατάσταση, αλλά και να τους παρέχει πληροφορίες για κάθε σχετική υπηρεσία που μπορεί να τους είναι διαθέσιμη για περαιτέρω συνεργασία.

Οι ανάδοχοι γονείς υποχρεούνται να αναφέρουν στην υπηρεσία/ φορέα εποπτείας οποιαδήποτε ενημέρωση σχετικά με την πρόοδο και κατάσταση του παιδιού, και να ζητήσουν από αυτή/ αυτόν βοήθεια, εκπαίδευση, και ενημέρωση ώστε να συμβαδίζουν με τα σχετικά πρωτόκολλα συνεργασίας και συμβόλαια δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Εν κατακλείδι, οι ανάδοχοι γονείς πρέπει να γνωρίζουν ότι:

1. Μπορούν να έχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που χρειάζονται και είναι καθοριστικές για την καλύτερη δυνατή φροντίδα του παιδιού. Έχουν το δικαίωμα να τις ζητήσουν από την κοινωνική υπηρεσία και τον υπεύθυνο κοινωνικό λειτουργό.

Για παράδειγμα, τι αρέσει στο παιδί, τι δεν αρέσει, την οικογενειακή του ιστορία, την εκπαίδευσή του, τα τυχόν εκπαιδευτικά ή άλλα επιτεύγματά του, τις ανησυχίες του, τα τυχόν ερωτήματά του κ.λπ..

2. Μπορούν να ενημερωθούν από την κοινωνική υπηρεσία σχετικά με την υποχρεωτικότητα των συναντήσεων με την φυσική οικογένεια, την σημαντικότητα αυτών των συναντήσεων, αλλά και το αναλυτικό πρόγραμμα της αναδοχής.

Για παράδειγμα, συναντήσεις με τους φυσικούς γονείς, τους δασκάλους του, τους γονείς φίλων του, με τον κοινωνικό λειτουργό, ή άλλο ειδικό εφόσον χρειάζεται, το πρόγραμμα των υποχρεώσεών τους αλλά και των δικαιωμάτων τους κ.λπ..

3. Μπορούν να διασφαλίσουν ότι θα ανταποκριθούν στις βασικές και συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού.

Για παράδειγμα, αναγνωρίζουν τις επιθυμίες και τα συναισθήματα του παιδιού, αλλά και προάγουν την ασφάλεια, την υγεία, την εκπαίδευση, και το προετοιμάζουν για την μελλοντική ανεξαρτησία του.

4. Μπορούν να συνδυάζουν τις πρακτικές και συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού, την ομαλή του ένταξη στην οικογένειά με έμφαση στην διαχείριση των σχέσεων και μεταξύ των άλλων μελών που τυχόν υπάρχουν σε αυτή πχ άλλα παιδιά, άλλα μέλη της οικογένειας όπως παππούς ή γιαγιά κ.λπ..

Για παράδειγμα, είναι σημαντικό να ισορροπούν μεταξύ της διασφάλισης όχι μόνο των βασικών αλλά και των συναισθηματικών αναγκών του παιδιού χωρίς να παραγκωνίζουν αυτές των υπάρχοντων μελών της οικογένειάς, να προσφέρουν πληροφόρηση, συμβουλευτική, και καθοδήγηση σε όλα τα υπόλοιπα μέλη και τέλος να διαμορφώνουν το αναπτυξιακό πλάνο της οικογένειας με την σύμφωνη γνώμη όλων των μελών.

5. Μπορούν να εξοικειωθούν με τις υποχρεώσεις όπως η συχνή και συστηματική επίσκεψη από τον κοινωνικό λειτουργό τόσο δια ζώσης όσο και τηλεφωνικώς.

Για παράδειγμα, είναι σημαντικό οι ανάδοχοι γονείς να είναι συμφιλιωμένοι με το γεγονός ότι η κοινωνική υπηρεσία υποχρεούται να επισκέπτεται συχνά την οικία τους, ίσως μηνιαίως, ώστε να διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία της ανάδοχης φροντίδας που προσφέρεται στο παιδί. Παράλληλα, ίσως να δέχονται εβδομαδιαίως και τηλεφωνικές επικοινωνίες από την υπηρεσία για τον ίδιο σκοπό. Αυτό δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με σκεπτικισμό, καθώς θα πρέπει να διασφαλίζεται η απρόσκοπτη και ουσιαστική προσφορά προς το όφελος του παιδιού σε κάθε επίπεδο.

6. Εξοικείωση με τις επαφές με τους φυσικούς γονείς του παιδιού.

Για παράδειγμα, όσο κατανοητό κι αν είναι ότι θα πρέπει να τηρούν τις επαφές με τους φυσικούς γονείς για το όφελος του παιδιού καθώς σε πολλές περιπτώσεις αναμένεται να επιστρέψει σε αυτούς, τόσο ψυχοφθόρο και αγχωτικό μπορεί να αποβεί για τους ανάδοχους αλλά και μερικές φορές και για το παιδί επίσης (ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που υπήρχε κάποια τραυματική εμπειρία στο παιδί). Η διαχείριση αυτής της συνθήκης μπορεί να φέρνει τους ανάδοχους σε δύσκολη θέση αλλά θα πρέπει να το αντιμετωπίσουν και όπου χρειάζεται να ζητήσουν την βοήθεια του ειδικού επαγγελματία.

6. Μέθοδοι και εργαλεία εκπαίδευσης για την κατανόηση της ύλης

Δραστηριότητα 1. Μεταξύ άλλων δεξιοτήτων, ο ανάδοχος γονέας θα πρέπει να έχει αποφασιστικότητα, έντονη επιθυμία, και υπομονή για να πετύχει μια αποτελεσματική επικοινωνία με το αναδεχόμενο παιδί, στον βαθμό που θα μπορέσει να το κάνει να μιλήσει για τα συναισθήματά του και τις σκέψεις του.

Με ποιους τρόπους όμως θα μπορούσαμε να το επιτύχουμε αυτό; Συζητήστε σε μικρότερες ομάδες τους τρόπους που θα μπορούσε να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή επικοινωνία με το παιδί. Καταγράψτε σε ένα χαρτόνι όλες τις απόψεις. Ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα, θα παρουσιάσει στην ολομέλεια τα αποτελέσματα της εργασίας.

Ενδεικτικά ακολουθούν τρόποι ενίσχυσης ενός θετικού κλίματος επικοινωνίας:

Οι ανάδοχοι γονείς μπορούν να κερδίσουν το ενδιαφέρον του παιδιού από την πρώτη στιγμή με ένα ζεστό καλωσόρισμα και έχοντας ετοιμάσει το σπίτι και το δωμάτιό του όμορφα και ζεστά. Το χτίσιμο της εμπιστοσύνης, δεν έρχεται αμέσως φυσικά, αλλά είναι κάτι που μπορεί να χτιστεί με σταθερά βήματα. Στην συνέχεια, θα οδηγήσει στην καλή επικοινωνία. Παράλληλα, μπορούν να ρωτήσουν το παιδί για τα ενδιαφέροντά του, τα κόμπυ του, τα αγαπημένα του μαθήματα, τις εξωσχολικές του δραστηριότητες κ.λπ.. Παράλληλα, είναι σημαντικό να δοθεί χώρος και χρόνος στο παιδί ώστε να αισθανθεί άνετα και φιλικά κοντά τους χωρίς να χρειάζεται να βομβαρδίζεται με ατέλειωτες ιστορίες όχι όμως και με υπερβολική σιωπή. Το παιδί πρέπει να έχει τον δικό του λόγο και να πάρει σιγά σιγά μόνο του την θέση του στο σπίτι. Είναι σημαντικό να επιβραβεύεται για κάτι καλό που κάνει, και οι ανάδοχοι γονείς να είναι καλοί και προσεκτικοί ακροατές, χωρίς να κρίνουν ή να επικρίνουν, εκφράζοντας τις διαφωνίες με ωραίο τρόπο, και χωρίς να ξεχνούν να γελάνε καθώς το γέλιο εκπέμπει ζεστασιά, ανοικτότητα, αισιοδοξία και ανοίγει την δίοδο της καλής επικοινωνίας.

Δραστηριότητα 2. Η παρακάτω άσκηση θα βοηθήσει στον αναστοχασμό των ανάδοχων γονέων σχετικά με την ανάλυση ενός δυσάρεστου περιστατικού που μπορεί να λαμβάνει χώρα συχνά στην συμπεριφορά του παιδιού και αποτελεί ερώτημα ως προς την εξήγηση και αντιμετώπισή του.

Σκεφτείτε διάφορες συμπεριφορές που παρατηρείτε σε άλλους ανθρώπους και επέλεξε ιδιαίτερα μια η οποία συμβαίνει συχνά και είναι πολύ ενοχλητική για σας προσωπικά καθώς σας προκαλεί συναισθήματα θυμού, άγχους και κακής διάθεσης. Τώρα προσπαθήστε να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα όσο πιο αναλυτικά μπορείτε. Με τον τρόπο αυτό, θα κατανοήσετε καλύτερα τις δυσάρεστες συμπεριφορές που μπορεί να συμβαίνουν από την πλευρά του παιδιού κατά την διάρκεια της φιλοξενίας και κατά συνέπεια θα είστε πιο αποτελεσματικοί στην διαχείριση του προβλήματος αφού θα μπορείτε να το αντιμετωπίσετε με μεγάλη ενσυναίσθηση.

- Τι ακριβώς έγινε; Ποια ήταν η δυσάρεστη συμπεριφορά της οποίας γίνατε αποδέκτης;
- Πώς ακριβώς έγινε; Πώς ξεκίνησε; Τί την πυροδότησε; Πώς κατέληξε στην εκδήλωση της άσχημης συμπεριφοράς;
- Πού έγινε; Γίνεται μήπως πάντα στο ίδιο μέρος;
- Με τι τρόπο/τρόπους εκδηλώνεται;

- Γιατί έγινε, κατά την γνώμη σας; Αναλύστε την λειτουργία της και αναζητήστε την αιτιολόγηση της δυσάρεστης συμπεριφοράς που θεωρείτε ότι στρέφεται εναντίον σας.
- Ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται; Ποια συμπεριφορά θέλετε να εκδηλώσετε;
- Πώς θα θέλατε να σας αντιμετωπίσουν οι άλλοι μετά την εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς απέναντί σας;

Δραστηριότητα 3. Η παρακάτω άσκηση θα βοηθήσει στην διερεύνηση και την απομυθοποίηση των συναισθημάτων των ανάδοχων γονέων ως προς την «τελειότητα» των σκέψεων και των δράσεών τους απέναντι στην πραγματικότητα του θεσμού της αναδοχής. Η άσκηση αυτή είναι καλό να εφαρμοστεί σε μικρές ομάδες εργασίας.

Μιλήστε για τα συναισθήματά σας χωρίς να φοβάστε αν θα είναι σωστά ή λάθος, ή αν θα έπρεπε να είναι διαφορετικά από αυτά που είναι.

Αυτοαξιολόγηση των συμμετεχόντων

Ένα σημαντικό σημείο στην εκπαίδευση των ανάδοχων γονέων, αλλά και σε κάθε άλλο πληθυσμό που συμμετέχει σε μια εκπαιδευτική διαδικασία, είναι αυτό της αυτοαξιολόγησής τους. Στο πλαίσιο αυτό, τα παρακάτω ενδεικτικά ερωτήματα θα βοηθήσουν στην τελική διατύπωση και αποτύπωση των θεμάτων που παρουσιάστηκαν καθώς και της ανάλογης ενσωμάτωσής τους στο γνωστικό, συναισθηματικό και κοινωνικό γίγνεσθαι των συμμετεχόντων:

1. Τι σας έκανε να αποφασίσετε να γίνετε ανάδοχος γονέας;
2. Τι θα σας βοηθήσει στο να συνεχίσετε να το θέλετε;
3. Ποια είναι τα δικά σας δυνατά σημεία; Ποια τα λιγότερο δυνατά;
4. Ποιες αρχές και αξίες θα ήταν απαραίτητες να διαχέονται στις σχέσεις μεταξύ εσάς και των παιδιών;
5. Είναι σημαντική η διαμόρφωση θετικής ταυτότητας του παιδιού που φιλοξενείτε μέσω της παρουσίας θετικών συμπεριφορικών προτύπων των γονέων και γιατί; Πώς θα το πετυχαίνατε αυτό;
6. Η γονεϊκότητα είναι δύσκολη, η ανάδοχη γονεϊκότητα είναι δυσκολότερη. Τι σημαίνει για εσάς αυτή η διατύπωση;

Σύνοψη

Η ανάδοχη φροντίδα παιδιών είναι ένας κοινωνικός θεσμός που αποσκοπεί στην προστασία ανήλικων παιδιών τα οποία για διάφορους λόγους οι φυσικοί γονείς τους αδυνατούν να τα κρατήσουν υπό την μέριμνα και προστασία τους. Έτσι, οι ανάδοχοι γονείς προσφέρονται να φιλοξενήσουν προσωρινά για μικρά ή μεγαλύτερα διαστήματα, ένα τέτοιο παιδί, να φροντίσουν για την ασφάλειά του, την ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική του πρόοδο, καθώς και την εκπαιδευτική του εξέλιξη. Η αναδοχή εμπεριέχει την επικοινωνία με την φυσική οικογένεια, όπου αυτό είναι εφικτό, καθώς ευελπιστεί η τελευταία να καταστεί κάποια στιγμή ικανή να αναλάβει την φροντίδα του παιδιού, προσφέρεται κάποια χρηματική αμοιβή, και είναι προσωρινή.

Συμπληρωματικά, οι σχέσεις ανάμεσα στην ανάδοχη και την φυσική οικογένεια από την μια μεριά και το αναδεχόμενο παιδί από την άλλη, είναι καθοριστική σε σχέση με το επιθυμητό αποτέλεσμα που είναι πάντα το όφελος, η ασφάλεια και η ευημερία του παιδιού. Η κοινωνική υπηρεσία είναι ο σημαντικός κρίκος μεταξύ όλων των εμπλεκομένων και αυτή που τηρεί τους κανόνες των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων όσων συμμετέχουν σε όλη αυτή την διαδικασία.

Τέλος, το εύρος των συναισθημάτων είναι μεγάλο και πολύπλοκο. Προέρχεται από όλους και διοχετεύεται σε όλους. Έχει δηλαδή μια κυκλική και δυναμική πορεία η οποία είναι συνεχής και αδιάλειπτη. Αυτό πρέπει να γίνει απόλυτα κατανοητό και να τηρείται απρόσκοπτα. Η αναγνώριση αυτή των συναισθημάτων είναι επίσης σημαντική και μπορεί να λειτουργήσει και θεραπευτικά σε πολλές περιστάσεις.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και παραπομπές στο διαδίκτυο για περαιτέρω εμπάθυση

Μόσχος, Γ. & Στρατιδάκη, Σ. (2012). Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανήλικων, Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού. Συνήγορος τους Πολίτη, Ανεξάρτητη Αρχή, Σεπτέμβριος.

Μουρμούρη, Α. (2001). *Προετοιμασία της υποψήφιας οικογένειας, του παιδιού και των φυσικών γονέων για αναδοχή στο Ανάδοχη Φροντίδα*, Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΟΚΦ). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Fisher, P., Burraston, B. & Pears, K. (2005). The early intervention. Foster Care Program, *Child Maltreatment*, Vol. 10, No1: 61-71.

Turney, K. & Wildeman, C. (2016). Mental and Physical Health of Children in Foster Care, *Pediatrics*, Vol. 138, No5: 31-49.

<https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.idrimatiki>

<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/10678588.pdf>